Ομάδα Προφορικής Ιστορίας για την Ψυχική Υγεία (Ο.Π.Ι.Ψ.Υ.)

Διασώζοντας τις μνήμες, αναδεικνύοντας τις εμπειρίες, γράφοντας την ιστορία της ψυχικής υγείας μέσα από τις αφηγήσεις των ανθρώπων της.

Από το φθινόπωρο του 2025 δραστηριοποιείται στο Ρέθυμνο η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας για την Ψυχική Υγεία (Ο.Π.Ι.Ψ.Υ.), μια πρωτοβουλία του Συλλόγου Οικογενειών και Φίλων για την Ψυχική Υγεία (ΣΟΦΨΥ) Ρεθύμνου, σε συνεργασία με το Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Τα αρχικά βήματα της Ομάδας συνέδραμε ουσιαστικά η ιστορικός Τασούλα Βερβενιώτη, με τη μακρόχρονη εμπειρία της στη δημιουργία και υποστήριξη ομάδων προφορικής ιστορίας στην Ελλάδα.

Η ιστορία της ψυχικής υγείας δεν είναι μόνο η ιστορία των ψυχιατρικών θεσμών, των επιστημονικών αντιλήψεων και των θεραπευτικών πρακτικών. Είναι και η ιστορία των ανθρώπων που βίωσαν την ψυχική οδύνη, αναζήτησαν φροντίδα, εργάστηκαν στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας ή στάθηκαν δίπλα σε οικεία τους πρόσωπα. Μια ιστορία που συχνά παραμένει αθέατη, καθώς οι προσωπικές εμπειρίες, οι καθημερινές διαδρομές και οι φωνές των ίδιων των ανθρώπων ενίοτε δεν βρίσκουν τη θέση που τους αναλογεί στην επίσημη ιστορική καταγραφή.

Η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας επιδιώκει να συμβάλει στην κάλυψη αυτού του κενού. Μέσα από τη συστηματική καταγραφή ιστοριών ζωής και προφορικών μαρτυριών ληπτών και ληπτριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας, επαγγελματιών, μελών οικογενειών και άτυπων φροντιστών, φιλοδοξεί να διασώσει πολύτιμες όψεις της κοινωνικής ιστορίας της ψυχικής υγείας στο Ρέθυμνο και ευρύτερα στην Κρήτη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εμπειρίες που συνδέονται με τις μεταβολές της ψυχιατρικής περίθαλψης, τις προσπάθειες αποϊδρυματοποίησης, την ανάπτυξη της κοινοτικής φροντίδας, αλλά και τις μεταβαλλόμενες κοινωνικές αντιλήψεις απέναντι στην ψυχική ασθένεια. Οι προσωπικές αφηγήσεις μπορούν να φωτίσουν όσα δεν αποτυπώνονται πάντοτε στα επίσημα αρχεία, όπως οι σχέσεις φροντίδας, οι εμπειρίες αποκλεισμού και αποδοχής, οι καθημερινές πρακτικές, οι διαδρομές ανάμεσα στις ψυχιατρικές υπηρεσίες, την οικογένεια και την κοινότητα.

Η προφορική ιστορία δεν αναζητά μόνο όσα συνέβησαν, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι τα έζησαν, τα θυμούνται και τους αποδίδουν νόημα. Οι προσωπικές μαρτυρίες δεν αποτελούν απλώς μια συμπληρωματική πηγή πληροφοριών. Είναι ένας ιδιαίτερος τρόπος προσέγγισης του παρελθόντος, που επιτρέπει να συναντηθούν η ατομική βιογραφία με τη συλλογική ιστορία, η προσωπική εμπειρία με τις κοινωνικές και θεσμικές μεταβολές.

Με αυτή την έννοια, η πρωτοβουλία δεν περιορίζεται στη δημιουργία ενός ιστορικού αρχείου. Επιδιώκει παράλληλα να αναγνωρίσει τη βιωμένη εμπειρία ως πολύτιμη μορφή γνώσης και να συμβάλει στην ανάδειξη φωνών που συχνά αποσιωπήθηκαν ή αντιμετωπίστηκαν αποκλειστικά μέσα από το πρίσμα της ψυχιατρικής διάγνωσης. Η δυνατότητα των ανθρώπων να αφηγηθούν τη δική τους ιστορία, με τους δικούς τους όρους, αποτελεί ταυτόχρονα μια πράξη μνήμης και αναγνώρισης.

Η πρωτοβουλία απέκτησε πρόσθετη θεσμική υποστήριξη με το Μνημόνιο Συνεργασίας που υπογράφηκε στις 5 Οκτωβρίου 2026 μεταξύ του Πανεπιστημίου Κρήτης και του ΣΟΦΨΥ Ρεθύμνου. Το Μνημόνιο προβλέπει ρητά τη στήριξη της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας, τη συστηματική συλλογή και διαφύλαξη των μαρτυριών, καθώς και τη δυνατότητα αξιοποίησής τους για ερευνητικούς, εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Οι μαρτυρίες φυλάσσονται σε κλειστή βάση δεδομένων στο Εργαστήριο Εφαρμοσμένης Ψυχολογίας – Μονάδα Ιστορίας Συστημάτων Ψυχικής Υγείας του Πανεπιστημίου Κρήτης, με σεβασμό στην εμπιστευτικότητα των προσωπικών αφηγήσεων και σύμφωνα με τις αρχές της ερευνητικής ηθικής και δεοντολογίας.

Η καταγραφή και η διατήρηση των αφηγήσεων βασίζονται στο σεβασμό στην προσωπικότητα, την ιδιωτικότητα και τις επιθυμίες των αφηγητών και αφηγητριών. Η συμμετοχή είναι πάντοτε εθελοντική, ενώ οποιαδήποτε μελλοντική αξιοποίηση των μαρτυριών προϋποθέτει την κατάλληλη συγκατάθεση και την τήρηση των όρων προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας για την Ψυχική Υγεία αποτελεί μια μακροπρόθεσμη συλλογική προσπάθεια διαφύλαξης της κοινωνικής μνήμης. Μέσα από τη συνάντηση της επιστημονικής έρευνας με την εμπειρία των ανθρώπων και της πανεπιστημιακής κοινότητας με την τοπική κοινωνία, επιδιώκει να συμβάλει σε μια πιο σύνθετη, ανθρώπινη και συμπεριληπτική ιστορία της ψυχικής υγείας.

Σύλλογος Οικογενειών και Φίλων για την Ψυχική Υγεία

Μονάδα Ιστορίας Συστημάτων Ψυχικής Υγείας – Εργαστήριο Εφαρμοσμένης Ψυχολογίας / Τμήμα Ψυχολογίας Πανεπιστήμιου Κρήτης